UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Matrimonium

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

virgo & martyr Agnes reſpondit, ſanguis Chriſti ſponſi mei tinxit genas meas. *Collectan. Hieroglyphic. libr. 4.*

Matheſis.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

MAtheſis, μάθησις, vel Mathema, μάθημα, diſciplina, à μανθάνω, quod eſt diſco, & doceo, ſignificat. Mathemata dicuntur artes quæ firmis demonſtrationibus conſtant. Harum periti mathematici appellantur, qui Geometriam, Muſicam, Arithmeticam & Aſtronomiam callent. Chaldæi qui temporis ſucceſſu Aſtronomiam in Aſtrologiam diuinatricem conuerterunt. Mathematici tandem ſunt nominati, atque tota illorum profeſſio infamis habita eſt.

Falſo illi in quinq; diſtincta genera diuinationem ſuam Aſtrologicam diuiſerunt: quorum vno conuerſiones annuas & menſuras, altero mutationes aeris, tertio electiones, quarto prædictiones ex natiuitate, vltimo reſponſiones ac omnia quæſito, pertractant, explanatione longa iudiciorum Aſtrologicorum & canonum multiplicium, egreſſi limites phyſicos, vel ſuperſtitione, quæ fuſa per gentes mentes mortalium oppreſſerat, imbecillitatem hominum occuparat, aut ambitione, vel ſpe quæſtus.

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Ouid. 1. Faſt.

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primis,
Inq; domus ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt, illos pariter vitiisq; iociſq;,
Altius humanis exercuiſſe caput.
Nam Venus & vinum ſublimia pectora fregit,
Officiumq; fori militiæue labor:
Nec leuis ambitio perfuſaq; gloria fuco:
Magnarumq; fames ſollicitauit opum.
Admouere oculis diſtantia ſydera noſtris:
Ætheraq; ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur cælum, non ferat Oſſam Olympus,
Summaq; Peliacus ſydera tangat apex.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Mathematica ſapientes non facit, quare veteribus puerorum ſtudium fuit: imò qui ei ſoli totum ſe tradit, occaſiones errorum in philoſophia maximas parit. *Ioan. Pic. Mirand. in Aſtrologiam, libr. 12. cap. 2.*

Mathematicæ appellantur ſcientiæ ob conſuetudinem, verum indigent alio nomine euidentiore, quam opinionis, obſcuriore, quam ſcientiæ. *Plato de Repub. dial. 7.*

Mathematica doctrina eſt præparatio quædam, veluti in imaginibus exercentibus animam ad per ſe intuitiuam exemplaris attingentiam. *in 12. Metaph. c. 7.*

Mathematicarum conſideratio eſt præludium ad diuinorum contemplationem. *Alc. c. 7.*

Mathematicarum intelligibilia, vt plurimum non ſunt intenta à natura, & ideo tractatur in eis de infinito, & eorum intelligibilia ſunt omnino imperfecta, cum non in propriis ſuis ſubiectis deprehendantur, ſed imaginatione quadam & fictione concipiantur. *Auerr. in Plat. Rempub. tract. 2.*

Mathematica non ſeſe contingunt, ſed duo extrema reuertuntur in vnum, & ſic aſſimulantur continuo. *Ariſt. lib. 6. Metaphyſ. c. 1. text. 2.*

Mathematica non ſunt ſubſtantiæ rerum, ſed ſunt accidentia ſuperuenientia ſubſtantiis. *B. Thom. 3. Metaphyſ. lib. 13. text. 18.*

Mathematica, vt non ſunt præter ſenſibilia, ſic nec ſpecies rerum ſeparatæ ſunt præter Mathematica & ſenſibilia. *idem 3. Metaphyſ. lib. 14. text. 10.*

Mathematici, ſeu aſtrologi iudicii, genus hominum potentibus infidum, ſpectantibus fallax, quod Romæ & vetabitur ſemper & retinebitnr. *Tacit. hiſt. lib. 1.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Ariſtippus cum ciuibus ſuis nauigans, naufragio eiectus in littore maris vidit figuras Mathematicas in arena depictas. Salua, inquit res eſt, hominum veſtigia conſpicio. Voluit oſtendere vir ſapientiſſimus, eos demum eſſe homines, qui cognitione diuerſarum artium à cæteris animalibus differrent. *Vitruuius lib. 6. de Architectura, & Eraſm. lib. 3. apoph.*

Diogenes reprehendebat Mathematicos, quod ſolem, lunam & ſtellas intuerentur, ea autem non viderent, quæ eſſent ante pedes. *Laert. lib. 6. apoph.*

Ariſton eos, qui encyclopædiæ & mathematicis diſciplinis vacarent, neglecta philoſophia, ſimiles dicebat eſſe procis Penelopes, qui cum ipſa potiri non poſſent, ancillis miſcebantur. *Stobæi ſerm. Impudentia.*

Hadrianum Romanorum Imperatorem ferunt ex Matheſeos peritia præſciuiſſe futura ac Varum non forte longæuum [...] Virgiliano carmine:

Oſtendent terris hunc tantum fata, neque vltra,
Eſſe ſinent, &c.
Dion. Caßius.

¶ SIMILITVDO.

Clementis. Sicut fieri ſolet, vbi ſomnia aliqua viderint h[...] & nihil certi intelligunt, cum aliquis occurrerit exitus rerum, [...] ad ea, quæ acciderint, aptant etiam ſomnii viſum: ita eſt & Mathe[...]ſis, antequam aliquid fiat, certi nihil pronunciatur, poſtea[...] quam aliquid acciderit, rei iam geſtæ colligunt cauſas. *libro [...] cognit.*

¶ HIEROGLYPHICVM.

Per *Orygem* animal pictum aut ſculptum, *Mathematicum* [...]*nem* Ægyptii intelligebant: ſiquidem illi, cum Sothen a[...] ludſuum, quam nos caniculam appellamus, magno cultu [...] quærentur: deque die, quo præcipuè oriretur, ſolliciti adm[...] eſſent, animaduerterunt, *Orygem* ſyderis eius ortum ſentire, [...] etiam clamore edito ſignificare, quaſi vel ortum nunciet, vel[...] iubeat. *Pier. Valer. l. 10. pag. 90.*

Vide Aſtronomia, Aſtrologia, Geometria.

Matrimonium.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

MAtrimonium, Græce συζυγία, ας, ἡ, & σύζυγος, ου, ὁ, ἡ, [...] dicitur. Hebr. *Catunnah*, nuptiarum dies, celebrat[...]tatis & ſponſaliorum. *Cantic. 3. vel v.* à verbo *Chathan* [...]nitatem contraxit, propinquitatem iniuit per deſponſationem *Geneſ. 3. 4. 9.* Græci pro *Caph* expreſſerunt *Gimel*, vt γιτ[...] propinquus vel affinis ſum, γείτων, affinis, propinquus cogna[...] γειτνία, propinquitas, cognatio.

Eſt autem matrimonium legitima ſocietas inter virum & fœminam, in qua ex pari conſenſu ſemetipſum alteri debet. *ſecundum Auguſtin. lib. de virginitate beatæ virginis.*

Matrimonium eſt viri mulieriſque coniunctio maritalis, [...] legitimas perſonas vitam indiſſolubilem retinens. *ſecundum Magiſtrum ſentent ſent. 4. ſent. diſt. 22.*

Matrimonnium eſt coniunctio maris & fœminæ, inter perſonas legitimas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, *vt habetur 22 q. 2. §. 2.*

Matrimonium dicitur, quaſi matris munium, id eſt, officium, [...] quaſi matrem muniens, vel monens, vel quaſi mater manens, [...] quaſi à matre & nato. Dicitur autem magis à matre, quam [...] pertinet ad rationem eius, quam pater. Nam mulier principaliter facta eſt propter hoc, non autem vir. Et mulier circa prolem eſt magis officioſa. *ex B. Thom. 4. ſent. diſt. 27 q. 1. art. 1.*

Matrimonium contrahendum impedientia, & iam contracta dirimentia, ſunt, quæ detinentur his verſibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus, Diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Si ſis Affinis, ſi forte coire Nequibis:
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

¶ LOCI BIBLICI.

Matrimonium inter Iudæos & Gentiles contra edictum Dei contractorum exempla: Eſau, *Geneſ. 26. v. 34. & 35. & 38. 9. Iuda,* 38. 1. 2. Ioſeph, 41. 45. Moyſes, *Exodi* 2. 21. Samſon, *Iudic.* 14. 3. Salomon, 2. *Reg.* 3. 1. & 11. 1. 2.

Matrimonium, à Deo inſtitutum, *Geneſ. 2. 24. Prouerb. 2. 17. Malach. 2. 15.* Matrimonium marem & fœminam ex eadem tribu oriundos apud Iudæos iungebat, *Num. 27.* Requirit conſenſum ſponſi & ſponſæ, *Geneſ. 24. 56. 57. 58. 67. & 1. Sam. 25. 40. 41. 42.* Rituum quorundam in matrimonio contrahendo exempla leguntur in hiſtoria Iſaaci, *Geneſ. 24.* Iacobi, *Gen. 29.* Samſonis, *Iudic. 14. 17.* Dauidis cum Michol, 1. *Sam.* 18. & cum Abigail, 1. *Sam.* 25. ſponſi & ſponſæ in Cana Galileæ, *Ioan. 2.*

Maritorum erga vxores officium & authoritas, *Geneſ. 3. verſ. 16. Num. 5. v. 12. 18. & 30. v. 7. 13. Deuteronom. 23. v. 5. 13. & 24. v. 1. Prouerbiorum 5. v. 18. & 18. v. 22. & 31. v. 10. Eccleſ. 9. v. 9. Eccleſ. 7. v. 18. & 9. v. 1. & 25. v. 2. 27. & 26. v. 1. Malach. 2. v. 14. 16. 1. Corinth. 7. v. 3. [...] v. 1. 2. 10. Epheſ. 5. v. 22. Coloſſ. 3. 18. Tit. 1. v. 4. Timoth. 2. v. 11. 1. Petr. 3. verſ. 1.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

¶ Sententiæ Biblicæ.

Matrimonium à Deo inſtitutum.

Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœminam creauit eos. *Geneſis ca.* 1.

Quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. *Matth.* 19.

Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis diebus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium nubere. 2. *Timoth.* 4.

Ad bonum conſtitutum, prolis procreationem.

Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite & multiplicamini. *Gen.* 1.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. *Hebr.* 13.

Peccati deuitationem.

Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. 1. *Cor.* 7.

Hoc itaque dicò ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. *ibid.*

Mutuam conſolationem.

Domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem vxor prudens. *Prou.* 19.

Trade filiam, & grande opus feceris: & homini ſenſato da illam. *Eccl.* 7.

Qui poſſidet mulierem bonam, inchoat poſſeſſionem. Adiutorium ſecundum illum eſt, & columna vt requies. *ibid.* 36.

Vbi non eſt mulier, ingemiſcit egens. Cui credit, qui non habet nidum? Et deflens vbicunque obſcurauerit, quaſi ſuccinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem. *ibid.*

Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino. *Epheſ.* 5.

Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto; ita mulieres viris ſuis in omnibus. Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam ſuam, & ſeipſum tradidit pro ea. *ibid.*

Viri debent diligere vxores ſuas vt propria corpora. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. *ibid.*

Veruntamen & vos ſinguli vnuſquiſque vxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: vxor autem timeat virum ſuum. *ibid.*

Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe aduerſus illas. *Coloſſ.* 3.

Similiter & mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, vt & ſi qui non credunt verbo, per mulierum conuerſationem (bonam) ſine verbo lucrifiant, conſiderantes in timore ſanctam conuerſationem veſtram. Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres, ſperantes in Deo, ornabant ſe ſubiectæ propriis viris, ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans, cuius filiæ eſtis, benefacientes, & non pertimeſcentes vllam perturbationem. 1. *Pet.* 3.

Viri ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri, impartientes honorem, tanquam cohæredibus gratiæ vitæ, vt non impediantur orationes veſtræ. *ibid.*

Firmum.

Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & noli deſpicere vxorem adoleſcentiæ tuæ. Cum odio habueris, eam dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael: operiet autem iniquitas veſtimentum eius. (hinc Saluator vxorem non niſi cauſa fornicationis dimittendam dixit) *Malach.* 2.

Dictum eſt autem, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur. *Matth.* 5.

Et accedentes Phariſæi, interrogabant eum: Si licet viro vxorem dimittere? At ille dixit: Quid vobis præcepit Moyſes? Qui dixerunt: Moyſes permiſit libellum repudii ſcribere, & dimittere. Quibus reſpondens, ait: Ad duritiem cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud. Ab initio autem creaturæ maſculum & fœminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & fient duo vna caro. *Marc.* 10.

Omnis, qui dimittit vxorem ſuam & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam ducit, mœchatur. *Luc.* 16.

Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro, alligata eſt legi. *Rom.* 7.

His autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittit. 1. *Cor.* 7.

Alligatus es vxori? noli quærere ſolutionem. *ibid.*

Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit. *ibid.*

Propter hoc relinquet, *vt ſupra.* Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. *Epheſ.* 5.

Matrimonium ſpirituale virtuoſè inchoatur.

Et ſponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & in iudicio, & in miſericordia, & miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies, quia ego Dominus. *Oſe.* 2.

Simile eſt regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo. *Matth.* 22.

Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. *Ioan.* 3.

Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. 2. *Cor.* 11.

Sacramentum hoc magnum eſt. *Epheſ.* 5.

Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo *Apoc.* 21.

Copioſè remuneratur.

Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt venerunt tibi. Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa. *Eſaiæ capit.* 49.

Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo. 61.

Tunc ſimile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. *Matth.* 25.

Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam Deo: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit ſe. Et datum eſt illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum. *Apoc.* 19.

¶ Patrum Sententiæ.

In coniugali vinculo, ſi pudicitia non ſeruatur, damnatio non timetur. *Auguſtin. & habetur 27 quæſtion.* 1. *Nuptiarum.* §. *In coniugali.*

Si vxorem quis habeat ſterilem, ſiue corpore deformem, ſiue debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel ſurdam, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, ſiue laboribus doloribuſque confectam, & quicquid (excepta fornicationis cauſa) cogitari poteſt vehementer horribile, pro ſocietate fideque ſuſtineat. *Idem, & habetur* 32. *quæſt.* 5. *Si vxorem.*

Denique mortuo eo, cum quo fuit verum connubium, fieri poteſt coniugium, cum qua præceſſit adulterium. *Idem ad Valerium de nuptiis & concupiſcentiis. & habetur* 31 *quæſtion.* 1. *can. Denique mortuo.*

Deus maſculum & fœminam propagandi generis cauſa nuptiali caſtitate coniunxit, & ſecundas nuptias, quæ in vnoquoque teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtrauit. *Idem libr.* 2. *contra aduerſarium legis & prophetarum, & habetur ibidem, Deus maſculum.*

Eſt ordo naturalis in hominibus, vt ſeruiant fœminæ viris & filii parentibus: quia in illis hæc iuſtitia eſt, vt maiori ſeruiat minor. *Idem in l. q. Gen. & habetur* 23. *quæſt.* 5. *Eſt ordo naturalis in hominibus.*

Manifeſtum eſt, ita legem voluiſſe, fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi author vir fuerit permittendo. *Idem in quæſt. Numer. & hab. ibid. can. Manifeſtum.*

Quod ſi dormierit vir eius: non dicit primus, vel ſecundus, vel quartus: Nec nobis diffiniendum eſt, quod diffinit Apoſtolus, vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam inferre numeroſitatis. *Idem ſuper* 1. *epiſt. ad Corinth. & habetur* 31. *q.* 1. *can. Quod ſi.*

Secundum verba Apoſtolica, etiam ſi vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes: ibi debitum reddere cogeretur: & illi Deus imputaret ad continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. *Idem ad Hedittam, & habetur* 33. *q.* 5. *can. Secundum verba.*

Quia ægritudini ſemper conſulendum eſt, propterea ſi contigerit primo priuari coniugio, ſi voluerit ſecundas vel tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, ſi eas caſtè ſeruauerit. *Idem de fide ad Petrum.*

Bene vtitur malo, concupiſcentiam reſtringens connubio. *Idem de Baptiſmo puerorum.*

Si dicat

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Si dicat vir: Continere iam volo; nolo autem vxor, non poteſt, quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debet illa fornicaria fieri? ſi alij nupſerit te viuo, adultera erit. Non vult Deus tale damnum tali lucro compenſari. Redde debitum: & ſi non exigis, redde: pro ſatisfactione perfecta Deus tibi computabit, ſi non, quod tibi debetur, exigis, ſed reddis, quod debetur vxori. *Idem ſuper Pſalm. 146. & habetur 33. q. 5. Si dicat.*

In coniugio quis poſitus, quæcunque peccata fecerit, non propriam infuſcant coniugem, ſed fornicatio vxorem coinquinat, vt iam non ſit viro ſuo licita, ſed adultera. *Hieron. in epiſt. Pauli ad Corinth. & habetur 32. q. 1. In coniugio.*

Quomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excuſabile facit, quod per ſe non appetitur, ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis ſecunda matrimonia contrahere. Melius eſt enim, licet alterum & tertium, vnum virum noſſe, quam plurimos, id eſt, tolerabilius eſt vni homini proſtitutam eſſe, quam multis. Siquidem & illa in Euangelio Samaritana ſextum maritum habere ſe dicens, arguitur à Domino, quod non ſit vir eius. Vbi enim numerus maritorum eſt, ibi vir, qui propriè vnus eſt, eſſe deſiſtit. Vna coſta à principio in vnam vxorem verſa eſt. Et erunt, inquit, duo in carne vna, non dixit tres, neque quatuor, alioquin non duo, ſed plures. *Idem in Virginibus, & habetur 31. q. 1. Quomodo.*

Aperiant, quæſo, aures obtrectatores mei, & videant, me ſecundas nuptias & tertias in Domino conceſſiſſe. Qui ſecundas & tertias nuptias non damnaui, primum potui damnare matrimonium?

Non damno bigamos, imò nec trigamos; & dici poteſt, octogamos.

Ego nunc voce proclamo libera, non damnari in Eccleſia bigamiam, imo nec trigamiam: & ita licere quinto & ſexto, & vltra, quomodo & ſecundo marito rectè nubere. *Idem ad Pammachium, & habetur 31. q. 1. Aperiant.*

Præcepit Dominus, vxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis: & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam, quidquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad fœminas: neque enim adultera vxor dimittenda eſt & vir mœchus retinendus eſt. *Idem ad Oceanum de morte Fabiolæ, & habetur 32. q. 5. Præcepit.*

Sicut boni filii adulterorum nulla eſt defenſio: ſic mali filii coniugatorum nullum crimen eſt matrimonii: quia non in ſeminibus, ſed in voluntate naſcentis, cauſa vitiorum eſt atque virtutum. *idem in epiſt. ad Ruſticum.*

Iuuenes verò hoc ſunt admonendi modo, vt ſi vxores habeant, doceantur caſtè viuere cum vxoribus ſuis, alienam ſciant eſſe ſceleratum contingere. *idem ad Damaſum.*

Nemo enim melius ſcire poteſt, quid ſit vxor vel mulier, illo, qui paſſus eſt.

Quæ enim mihi incumbet neceſſitas venire in dubium, vtrum bona an mala futura ſit, quam duxero? Melius eſt, inquit, habitare in terra deſerta, quam cum vxore litigioſa & iracunda. Quam rarum ſit vxorem ſine his vitiis inueniri, nouit ille, qui duxit vxorem. Vnde pulchrè Varius Geminus ſublimis orator: Qui non inquit, litigat, cœlebs eſt: Melius eſt habitare in angulo tecti, quam cum vxore maledica in domo communi. Si domus communis eſt mariti & vxoris, erigit vxorem in ſuperbiam, & contumeliam viro facit, quanto magis ſi ditior vxor fuerit, & in domo eius vir manſerit? Incipit enim non vxor, ſed domina eſſe, & viro, ſi offenderit, migrandum eſt. Stillicidia eliciunt hominem in die hyemali de domo ſua: ſimiliter & mulier maledica de propria domo, aſſiduis quippe iurgiis & quotidiana garrulitate facit perſtuere domum eius, & eijcit eum de ædibus ſuis, id eſt, de Eccleſia. *Hieron. contra Iouin. cap. 15. lib. 1.*

Veniam ad maritatas, quæ mortuis vel occiſis maritis ſuis, ſuperuiuere noluerunt, nec cogerentur ſecundos noſſe concubitus: & quę mire vnicos amauerunt maritos, vt ſciamus, bigamiam apud Ethnicos etiam reprobari. Dido ſoror Pygmalionis multo auri & argenti pondere congregato, Aphricam nauigauit, ibique vrbem Carthaginem condidit, & cum ab Iarba rege Libyæ in coniugem peteretur, pauliſper diſtulit nuptias, donec conderet ciuitatem, nec multo poſt, extructa in memoriam mariti quondam Sichæi, Pyra, maluit ardere, quam nubere. Caſta mulier Carthaginem condidit, & rurſum eadem vrbs in caſtitatis laude finita eſt. Nam Haſdrubalis vxor capta & incenſa vrbe, cum ſe cerneret a Romanis capiendam eſſe, apprehenſis ab vtroque latere paruulis filiis in ſubiectum, domus ſuæ deuolauit incendium. Quid loquar Nicerati coniugem? quæ impatiens iniuriæ viri, mortem ſibi ipſa conſciuit, ne triginta tyrannorum, quos Lyſander victis Athenis impoſuerat, libidinem ſuſtineret. *idem contra Iouin. cap. 27.*

Fertur Aureolus Theophraſti liber de nuptiis, in quo quærit, An vir ſapiens ducat vxorem? Et cum definiſſet, ſi bona eſſet, ſi bene morata, ſi honeſtis parentibus: ſi ipſe ſanus ac diues, ſic ſapientem aliquando inire matrimonium ſtatim intulit: hæc autem in nuptiis raro vniuerſa concordant. Non eſt ergo vxor ducenda ſapienti. Primum enim impediri ſtudia philoſophię, nec poſſe quenquam libris & vxori pariter inſeruire. Multa eſſe, quæ matronarum vſibus ne- ceſſaria ſunt, pretioſæ veſtes, aurum, gemmæ, ſumptus ancillæ, ... pellex varia, lecticæ, & exedra deaurata. Deinde per totas noctes garrulæ conquæſtiones: Illa ornatior procedit in publicum, ... honoratur ab omnibus, ego in conuentu fœminarum miſella de- ſpicior. Cur aſpiciebas vicinam? Quid cum ancillula loquebaris? De foro veniens, quid attuliſti? Non amicam habere poſſumus, non ſodalem: alterius amorem odio ſui ſuſpicatur. Si doctiſſimus præ- ceptor in qualibet vrbium fuerit, nec vxorem linquere, nec cum ſarcina ire poteſt: pauperem alere, difficile eſt, diuitem ferre, tor- mentum. Adde, quoniam nulla eſt vxoris electio, ſed qualiſcunque obuenerit, habenda: ſi iracunda, ſi fatua, ſi deformis, ſi ſuperba, ſi fœtida: quodcunque vitii eſt, poſt nuptias diſcimus. Equus, aſinus, bos, canis, & viliſſima mancipia, veſtes quoque & lebetes, ſedile li- gneum, calix & vrceolus fictilis, probantur prius, & ſic emuntur: ſo- la vxor non oſtenditur, nec ante diſpliceat, quam ducatur. *ibidem cap. 28.*

Legimus, quendam apud Romanos nobilem, cum eum amici arguerent, quare vxorem formoſam, & caſtam, & diuitem repudiaſ- ſet, protendiſſe pedem & dixiſſe eis; Et hic ſotularis, quem cernitis, videtur vobis nouus & elegans, ſed nemo ſcit, pręter me, vbi me pre- mat. Scribit Herodotus: quod mulier deponat cum veſte & vere- cundiam, & noſter Comicus fortunatum putat, qui nunquam vxo- rem duxerit. *ibid. c. 29.*

Refert præterea Seneca, cognouiſſe, ſe quendam ornatum homi- nem, qui exiturus in publicum, faſcia vxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horæ præſentia eius carere poterat, potionemque nullam ſibi, niſi alternis tactis labris vir & vxor hauriebant, ... deinceps non minus inepta facientes, in quæ improuida vis ardentis affectus erumpebat. Origo quidem amoris honeſta erat, ſed ma- gnitudo deformis. Nihil autem intereſt, quam ex honeſta cauſa quis inſaniat. Vnde & Sextus in Sententiolis: Adulter eſt, inquit, in ſuam vxorem amator ardentior in aliena quippe vxore omnis amor tur- pis eſt, in ſua nimius Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu. Reget impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum: nihil eſt fœdius fœdius, quam vxorem amare, quaſi adulteram. *Idem contra Iouin. lib. 1. cap. 10.*

Multa ſunt, quæ præclara ingenia nobilitant: Mulieris vero proprie pudicitia eſt. Hæc Lucretiam Bruto æquauit, neſcio an et- iam prætulerit, quoniam Brutus non poſſe ſeruire à fœmina di- cit. Hæc æquauit Corneliam Gracccho, hæc Portiam alteri Bruto ... notior eſt marito ſuo Tanaquil. Illum inter multa regum nomina iam abſcondit antiquitas. Hanc raro inter fœminas virtus ... ſeculorum omnium memoriæ, quam vt excidere poſſet, ... *idem ibid.*

Cum initiatur coniugium, coniugii nomen adſciſcitur. Non enim defloratio virginitatis non facit matrimonium, ſed pactio coniugalis. Denique cum mulier viro coniungitur, coniugium eſt, non cum puella viri admixtione cognoſcitur. *Amb. lib. de Virginibus, & hab. 27. q. 2. Cum initiatur.*

Nec illud otioſum, quod cum veniret Rebecca vidit Iſaac deambulantem: & cum interrogaſſet, quis eſſet, cognito, quod ipſe eſſet, cui duceretur vxor, deſcendit, & caput obnubere ſuum cœpit: do- cens, verecundiam in nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia ſe puellæ obnuberent. *ibid. & hab. ... q. 5. Nec illud.*

Si quis deſponſata ſibi & tradita vtatur, rite coniugium, vocatur. *idem ad Patern. & hab. 27. q. 2. Si quis deſponſata.*

An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis er- go vxorem quaſi iure, ſine crimine: & putas hoc tibi licere, quia lex humana non prohibet: ſed prohibet lex diuina, qui hominibus ob- ſequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui obſequuntur & qui leges fecerunt: Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. *idem & hab 33. q. 2. An quod in.*

Propemodum non inferioris virtutis eſt, abſtinere coniugio, quod aliquando delectauerit, quam coniugii oblectamenta neſcire. Copula nuptialis non eſt quaſi copula vitanda, ſed quaſi neceſſita- tis ſarcina declinanda. *idem lib. de Viduis.*

Sunt, qui dicunt, religionis gratia coniugia debere diſſolui: ve- rum ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit, lex tamen di- uina prohibuit. Per ſe enim Veritas dicit: Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: quæ enim ait: Non licet dimittere vxorem ex- cepta cauſa fornicationis. Quis ergo huic cœleſti legiſlatori con- tradicat? Scimus, quia ſcriptum: Erunt duo in carne vna. *Grego- rius Theodiſtæ patriciæ, & habetur 27. quæſtione ſecunda, Sunt qui dicunt.*

Bonum eſt coniugium, ſed mala ſunt, quæ circa illud ex huius mundi cura ſuccreſcunt. Dum ergo tenetur, quod non nocet, ex rebus iuxta poſitis committitur plerumque quod no- cet: Sicut ſæpe rectum mundumque iter pergimus, & ... mentum

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

… iuxta viam vepribus per veſtimenta retinemur. In via … munda non offendimus. ſed à latere naſcitur, quo punga- …

Qui tentationum procellas cum difficultate tolerant, coniugii … petant: melius eſt nubere quàm vri. Sine culpa enim ad … veniunt, ſi tamen nec dum meliora deuouerunt. *Idem,* … *Moral.*

… crudelis & iniquus eſt, qui caſtam dimittit vxorem: ſic fa- … & iniuſtus, qui retinet meretricem: patronus enim turpi- … eſt, qui celat crimen vxoris. *Ioan. Chryſoſt. ſuper Matth. &* … *q. 1. can. Sicut.*

Si quis vxorem ſuam inuenerit adulteram, & poſtea deinceps … habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat; ideo … cum adultera mixtus ſit, quæ adhuc crimine ſuo non eſt pur- … aut abſtineat ſe à matrimonio eius, donec expleatur ſatisfa- … pœnitentiæ ſuæ: ideo quia poſt ſatisfactionem pœni- … non meretur vocari adultera. Similiter, ſi virum ſuum vxor … adulterum. non ad imparia iudicantur. *Idem, & hab. ibid.*

Matrimonium quidem non facit coitus, ſed voluntas, & ideo … illud ſeparatio corporis, ſed voluntatis: ideo qui dimit- … coniugem ſuam, & aliam non accepit, adhuc eſt maritus. Nam … corpore ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt. … aliam acceperit, tunc eam plene dimittit, non ergo qui … mœchatur, ſed qui alteram ducit. *Idem ſuper Matth. 1. &* … *q. 2. Matrimonium.*

Coniuges verius appellantur à prima deſponſationis fide, quam- … adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus. *Iſidorus lib. 9.* … *& hab. 27. q. 2. Coniudes.*

Conſanguinitas, dum ſæpe paulatim propaginem ordinibus di- …, vſque ad vltimum gradum ſe ſubtraxerit & propinquitas … eſſe deſierit, tunc primum lex in matrimonii vinculum eam reci- … & quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem vſque ad … generationis gradum conſanguinitas ſtatuta eſt, vt ſicut ſex … huiuſmodi generatio, & hominis ſtatus finitur, ita propinqui- … generis tot gradibus terminetur. *Idem libr. 11. & habet. 35. q. 4. c.* *Conſanguinitas.*

Quæris quomodo? ſubaudi violenter, ſine lege, abſque ratione; Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Non enim homo ſeparat, quos pœna condemnat, quos reatus accuſat, quos maleficium co- … *Idem ſuper ea verba Matth. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

Sepes conſanguinitatis ſex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod eſt frater & ſoror, ſit ipſe truncus, illis ſeorſum ſeiun- … ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos, neptis, … pronepos, proneptis, ſecundus: abnepos, abneptis, tertius: … adnepos, adneptis, quartus: trinepos, trineptis, quintus: trinepotis … & trineptis filia, ſextus. *Idem. & habetur 35. quæſtione 5. c.* *Sepes.*

Coniux vocatur à prima deſponſationis fide, quam concubitu … ignouerat Ioſeph, nec fuerat cogniturus; nec peierat, nec men- … coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat … commixtio. Propter quod fidele coniugium ambo pa- … Chriſti vocari meruerunt? non ſolum illa mater, verum & … pater eius, ſicut coniunx matris eius fuit: vtrumque mente, … *Auguſtinus, & habetur 27. quæſtione 2. Coniux voca-* …

Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in ipſis parenti- … Chriſti, proles, fides ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia … diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit; quia … peccati fieri non poteſt ſine pudenda concupiſcentia car- … quæ accidit ex peccato, ſine quo vere concipi voluit, qui futurus … ſine peccato. *ibid. can. Omne.*

Quicquid inter ſe coniugati immodeſtum, inuerecundum, ſor- … gerunt, vitium eſt hominum, non culpa nuptiarum. Iam … quoq; immoderata exactione debiti carnalis, quam eis non … imperium præcipit, ſed ſecundum veniam concedit A- … etiam propter cauſam procreandi, ſi miſceantur, etſi eos … mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab … ſeu fornicatione defendunt. Neque illud propter nuptias …, ſed propter nuptias ignoſcitur. Debent ergo ſibi coniu- … non ſolum ipſius ſexus ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum cauſa; quæ prima eſt humani generis in iſta mor- … ſocietas; verum etiam infirmitatis inuicem excipiendæ, ad … concubitus euitandos, mutuam quodammodo ſeruitutem, … alteri eorum continentia perpetua placeat, niſi ex alte- … conſenſu fieri non poſſit. Non autem datur præſentia ſancti … tempore, quo coniugales actus geruntur. *Idem habetur 32.* … *2. Quicquid.*

Interueniente diuortio non abolетur confœderatio nuptialis, ita … coniuges ſint etiam ſeparati; cum illis autem committitur adulterium, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati. *Idem de bono coniugali, & habetur 32. q. 7. interueniente.*

Tantum valet vinculum ſociale, vt cum cauſa procreandi colli- gitur, nec ipſa culpa procreandi diſſoluatur: poſſet enim homo ſte- rilem dimittere vxorem & aliam ducere, de qua filios haberet, & ta- men non licet. *ibid. & habetur. Tantum.*

Vſque adeo inter viuentes manent inita iura nuptiarum, vt po- tius inter ſe ſint coniuges etiam ſeparati, quam his quibus adhæſe- runt. *ibid. & habetur ibid. Vſque adeo.*

Si tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licen- tiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ. *ibid. & hab. 27. q. 2. can. Si tu abſtines.*

Non erit turpis, neque difficilis, etiam poſt patrata atque purga- ta adulteria, reconciliatio coniugii, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non vt poſt viri diuor- tium adultera vocetur, ſed vt poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur. *Idem de adulter. con. & habetur 32. quæſtion. 1. can. Non erit.*

Adulterii malum vincit fornicationem. *ibid. & habet. 32. quæſt. 7. Adulterij malum.*

Licite dimittitur vxor ob cauſam fornicationis, ſed manet vin- culum prioris: propter quod ſit reus adulterii, quicunque duxerit dimiſſam ob cauſam fornicationis. *ibidem, & habetur 32. quæſt. 7. Licite.*

Apoſtolus, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacent orationi, vetat coniuges carnali inuicem fraudare debito. *ibid. & hab. 32. q. 4. can. Apoſtolus.*

Fieri poteſt, vt vir dimittat vxorem cauſa fornicationis, quam ex- ceptam Dominus eſſe voluit. Iam verò ſi nec illi nuberet, concedi- tur viro viuo ſuo, à quo receſſit, neque huic alteram ducere viua vxore ſua, quam dimiſit: nullo minus fas eſt, illicita cum quibusli- bet ſtupra committere. *Idem in ſermone Domini in monte, & hab. 32. q. 7. can. Fieri poteſt.*

Dominus ad illud confirmandum, vt non facile dimittatur vxor, ſolum fornicationis cauſam excepit: cæteras verò innumerabiles & vniuerſas moleſtias, ſi quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro caſtitate fortiter ſuſtineri. *ibid. & habet. ibid. can. Dominus ad illud.*

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Varro Satyra, quæ inſcribitur Menippæa.

Vitium coniugis aut tollendum eſt, aut ferendum.
Qui tollit vitium, commodiorem coniugem præſtat.
Qui fert, ſeipſum efficit meliorem.

Homer. in 1. Iliad.

Ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται.
Quicunq; bonus maritus & prudens ſuam amat & curat.

Phocylides.

Στέργε τεὴν ἄλοχον, τί γὰρ ἡδύτερον καὶ ἄμεινον,
Ἢ ὅταν ἀνδρὶ γυνὴ φρονέῃ φίλα γήραος ἄχρι
Καὶ πόσις ᾗ ἀλόχῳ, μηδ' ἐμπέσῃ ἄνδιχα νεῖκος.
Ama tuam vxorem, quid enim ſuauius & melius,
Quam cum viro vxor conueniat amice vſque ad ſenectutē,
Et maritus ſuæ vxori; neque incidat inter eos contentio.
Μὴ μείνῃς ἄγαμος, μή πως νώνυμος ὄληαι.
Δός τι φύσει κ' αὐτός, τέκε δ' ἔμπαλιν, ὡς ἐλοχεύθης.
Ne maneas ſine nuptijs, ne ſine nomine pereas:
Des aliquid naturæ & ipſe, gigne & tu rurſus, ſicuti geni- tus es.
Ἵππους δ' εὐγενέας δίζεσθαι μὲν κατὰ οἶκον,
Ταύρους δ' ὑψιτένοντας, ἀτὰρ σκυλάκων πανάγρους.
Γῆμαι δ' οὐκ ἀγαθὴν ἐριδαίνομεν ἀφρονέοντες,
Οὐδὲ γυνὴ κακὸν ἄνδρ' ἀπαναίνεται ἀφνειὸν ὄντα.
Equos autem nobiles quærimus habere in domo,
Taurosq; altæ ceruicis, & catulos venatorios.
Ducere autem in vxorem malam fœminam contendimus inſipientes.
Neque mulier malum virum renuit, ſi diues ſit.

Heſiodus.

Ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι,
Μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων,
Μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά. γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.
Tempeſtiuus autem mulierem tuam ad domum ducas,
Neque natus plures triginta annos,
Neque multum pauciores, nuptiæ enim tempeſtiuæ iſtæ.
Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.
Virginem autem duc in vxorem, vt mores caſtos doceas.
Τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν ἥτις σέθεν ἐγγύθι ναίει,
Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς.
Hanc autem maxime duc in vxorem, quæ prope te habitat,
Omnia valde circumſpiciens, ne vicinis gaudia ſint tua nuptiæ.

Ex primo Epigram.

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.
Si quis ſemel duxerit vxorem, rurſus ſecunda cubilia ſequi- tur,
Naufragus nauigat bis profundum difficile.

Οὐκ ἔστι γήμας, ὅστις οὐ χειμάζεται,
Λέγουσι πάντες καὶ γαμοῦσιν εἰδότες.
Non eſt ducens vxorem, qui non tempeſtatibus agitetur,
Dicunt omnes, & ducunt vxorem ſcientes.

Plaut. in Aulular.

Dummodo moderata recte veniat, dotata eſt ſatis.
Hæ ſunt atque aliæ multæ in dotibus magnis
Incommoditates ſumptusq́; intolerabiles:
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Laudant ſapienter factam & conſilio bono.
Opulentiores pauperiorum filias,
Vt indotatas ducant.

Idem in Sticho.

Bonas mulieres æquum eſt facere, vt abſentes viros
Perinde habeant, quaſi præſentes ſint.
Stultitia eſt, venatum ducere inuitos canes.
Hoſtis eſt vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.

Ouid. epiſt. Hermion. ad Oreſt.

Nec turpe marito eſt,
Aſpera pro charo bella tuliſſe thoro.

Idem epiſt. Deianiræ ad Herculem.

Quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.
Si qua voles apte nubere, nube pari.

Idem lib. art. amandi.

Lite fugant nuptæq́; viros nuptasq́; mariti,
Inq́; vicem credunt rem ſibi ſemper agi.
Hoc decet vxores, dos eſt vxoria lites:
Audiat optatos ſemper amica ſonos.

Idem Triſt. lib. 5. eleg. vlt.

Eſſe bonam facile eſt, vbi quod vetat eſſe remotum eſt,
Et nihil officio nupta quod obſtet habet.
Cum Deus intonuit, non ſe ſubducere nymbo.
Id demum eſt pietas, id ſocialis amor.

Propert. lib. 2. eleg. 6.

Felix, Admeti coniux, & lectus Vlyſsis,
Et quæcunq́; viri fœmina limen amat.

Catull. in Epithalamio.

Et tu ne pugna cum tali coniuge virgo.
Non æquum eſt pugnare, pater cui tradidit ipſe,
Ipſe pater cum matre quibus parere neceſſe eſt.
Virginitas non tota tua eſt: ex parte parentum eſt.
Tertia pars patris, pars eſt data tertia matri,
Tertia ſola tua eſt, noli pugnare duobus,
Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt.

Idem eleg. 2.

Si magis ô nuptæ, ſemper concordia, veſtras
Semper amor ſedes incolat aſsiduus.

Martial. lib. 1. ad Flaccum.

Qualem Flacce velim, quæris, nolimue puellam?
Nolo nimis facilem difficilemq́; nimis.
Illud quod medium eſt atque inter vtrunque probamus,
Nec volo quod cruciat, nec volo quod ſatiat.

Martial. lib. 6. de Teleſina.

Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege eſt.

Idem lib. 8. ad Priſcam.

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito:
Non aliter fiunt fœmina virq́; pares.

Iuuenal. Satyr. 6.

Veniunt a dote ſagittæ.
Libertas emitur, coram licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt locuples, quæ nupſit auaro.
Facies, non vxor amatur.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, diues, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat auos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabina,
Rara auis in terris nigroq́; ſimillima cygno.
Quis feret vxorem, cui conſtant omnia? malo,
Malo Venuſinam quam te Cornelia mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus affers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Huius enim rari ſummiq́; voluptas
Nulla boni.
Nil vnquam inuita donabis coniuge, vendes
Hac obſtante nihil, hac ſi nolit, emetur.
Hæc dabit affectus.
Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens! ita ſeruus homo eſt? nil fecerit, eſto.
Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro.
Semper habet lites, alternaq́; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

¶ Sententiae Philosophicae.

Communicatio vel coniunctio viri & fœminæ in anim[illegible] irrationabilibus eſt ſolùm gratia prolis procreandæ. In ho[illegible] autem non ſolum iſtius gratia, ſed etiam gratia alterius [illegible] iuuentur à filiis potentibus parentes impotentes in ſenio [illegible] vt quæ parentes potentes exiſtentes fecere filiis impot[illegible] piant à potentibus ſenio affecti.

Natura fecit vnum animalium coniugalium forte, [illegible] ſculum: vt vlciſcatur pro fortitudine ſibi illata: aliud ver[illegible] ſcilicet fœminam, vt magis ſe cuſtodiat præ timore.

Oportet virum puellam ducere in vxorem, vt doceat eam [illegible] mores. *Ariſt. lib. œcon.*

Mulieres coniugari congruit circa ætatem annorum [illegible] cim: viros verò circa ætatem triginta ſex annorum. *Idem* [illegible] *Politicorum.*

Dilectio magis eligenda eſt, quam coitus: quia dilectio [illegible] dum bonam voluptatem, & coitus ſecundum actum [illegible] *Idem lib. 2. Prior.*

Decet domum mulierem bene diſpenſare, ſalua facien[illegible] nia, quæ intrinſecus, & obſequentem eſſe viro. *Plato in* [illegible]

Virgines ſine dote nubere Lycurgus iuſſit, vt vxores [illegible] niæ cauſa eligerentur, ſeueriusque matrimonia ſua viri [illegible] cum nullis frenis dotium tenerentur.

Nulla tam bona vxor eſt, in qua non inuenias quid [illegible] perius benigna coniuge, ita nihil infeſta muliere crudelius; [illegible] tur vxor aut tutum refugium, aut pœnale tormentum.

Cum quidam lætanter diceret Diogeni, ſe de nouo d[illegible] rem, ait illi: Paruum ſolatium, & magnam ſollicitudinem [illegible] tus.

Euripides (vt ait Bœthius) carentem liberis, infortun[illegible] eſſe felicem. *Laert. Diog. de vita & moribus philoſ.*

Vnicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat, vtrum [illegible] ſed ornato: an locupleti, ſed parum probato collocaret? [illegible] Malo, inquit, virum pecunia, quàm pecuniam viro [illegible] Quo dicto ſtultum monuit, vt generum potius, quam [illegible] neri legeret. *Valer. Max. lib. 7.*

Virgo formoſa, & ſi ſit oppido pauper, tamen abunde [illegible] fert quippe ad maritum nouam animi indolem pulchritudi[illegible] tiam, floris rudimentum: ipſa virginitatis commendatio [illegible] rito omnibus acceptiſſima eſt maritis. Nam quodcunque [illegible] dotem acceperit, potes, cum libuerit, ne ſis beneficio [illegible] mne vt acceperas, retribuere, pecuniam renumerare, [illegible] ſtituere, domo demigrare, prædiis cædere, ſola virginitas [illegible] eſt, reddi nequit, ſola apud maritum ex rebus dotalibus [illegible] vidua autem qualis nuptiis venit, talis diuortio digreditur [illegible] fert impoſſibile, ſed venit iam alio perflorata. *Lucius Apuleius* [illegible] *Magia, lib. 2.*

Diuites inferiores nuptias non recuſent, & locupletium [illegible] ſortias inopes conſequantur, & ſi vires opum non congruunt, [illegible] nia tamen diuerſa miſcenda eſſe, vt iracundo tranquilla [illegible] & ſedato homini incitatior mulier applicetur, vt talibus ob[illegible] tionum remediis, ſoboles natura diſcrepante confecta morum [illegible] uentu meliore coaleſcat, & ita compoſitarum domorum [illegible] ciuitas augeatur. *Idem de dogmate Platonis.*

Si ſine vxore poſſemus, Quirites, eſſe, omnes ea moleſtia [illegible] mus. Sed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis ſatis com[illegible] modè, nec ſine illis vllo modo viui poſſit, saluti perpetuæ po[illegible] quam breui voluptati conſulendum. *Aul. Gell. 1. Noct. Attic.* [illegible] *verba Metelli.*

¶ Apophthegmata.

Thales, roganti matri vt matrimonium iniret, nondum eſſe tem[illegible] pus, dixit: deinde maior natu, non amplius eſſe tempus. *Plutarch.* *in Stob.*

Idem interrogatus, cur in vigore ætatis liberos non procreaſſet? reſpondit: Quia nolui ſponte negotium vitæ faceſſere, & eius tran[illegible] quillitatem turbare. *Stob. ſerm. 66.*

Lycurgus dicebat, cum ſemel vxore beneuolentia in maritum priuata eſt, minime vitalem ei reliquam vitam eſſe. *Stobæus* [illegible] *ſermone.*

Epaminondas interrogatus, quidnam vtilitatis caperet [illegible] ptiis? reſpondit: pro patria mori non dubitare. *ibid.*

¶ Similitudines.

Lactantij. Sicut dedit nobis oculos Deus, nō vt ſpectemus, volu[illegible] ptatemque capiamus, ſed vt videamus propter eos, qui pertinent ad vitæ neceſſaria: ita genitalem corporis partem, quod nomen ipſum docet, nulla alia cauſa niſi efficiendæ ſobolis accepimus. *lib. 7. cap.* *de cultu diuino.*

Plutarchi. Vt rex Muſicæ ſtudioſus complures reddit muſicos, literarum ſtudioſus doctos, aleator aleatores, rapax, rapaces: [illegible] comptus ſimilem efficit vxorem, voluptuarius incontinentem, ca[illegible] ſtus & ſobrius caſtam & ſobriam. *in Moral.*

Vt qui non ferunt vxores ſecum edere, aut bibere docent, [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

...marit... abſentibus: Ita qui non communicant luſus & ... vxore, faciunt vt alibi quærant, inſciis viris. *ibid.*
... in vxorem non erit, cuiusmodi eſt domini in rem ... ſed cuiusmodi eſt animi in corpus. *ibid.*
... partium ictus, redundant in dexteras: Ita virum ... incommodis commodiſque commoueri: & contra.

¶ ADAGIA.

... coniugati.
... qui coniugio vinctus eſt cum ea, quam non amet viciſſim ... quamuis ob voluptatem vxoriam ametur: non inſcite tor... Homericum illud.

Ἀλλ᾽ ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ.
ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, παρ᾽ οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ.
... ἐν πέτρῃσι, καὶ ἠιόνεσσι καθίζων.
δάκρυσι καὶ στοναχῇσι καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων.
πόντον ἐπ᾽ ἀτρύγετον δερκέσκετο, δάκρυα λείβων.

Id eſt,

Sed nolens licet ac vi cum illa nocte cubabat,
Nolens cum cupiente, ſub antris conditus atris:
Verum perditus in ſcopulis ac littore ſedit,
Excrucians animum lachrymis, curis, gemituq́ꝫ.

¶ BIBLICA EXEMPLA.

Abraham Dominus vocatur à Sara vxore ſua, *Gen.*18.v.12.1.*Petr.* ... Rebeccam vnice amat, *Gen.* 24.v.67. orat pro ea, 24. v.20. ... amat Rachelem, 29.v.18. Dauid captiuas duas vxores, libe... 30.v.17.18. Bethſabeam conſolatur, 2.*Sam.*12.v.24. Tobias ... vxorem ſuam Annam, *Tob.*5.v.26.27. Iob errantem vxo... corrigit ac reprehendit, *Iob.*2.v.10. de maritorum in ... dominatione Aſſueri edictum, *Eſth.*1.*verſ.* 19. eo pertinet & ... Iacob ſeptem annis ſeruit pro Rachel, &c. 29.v.18. &c. ... cum compreſſiſſet Dinam, patrem ablegat ad Iacobum vt ... nuptias, &c. 34. v. 4. &c. Samſon ambiens nuptias Dalilæ, re... parentibus communicata matrimonium cum ea contrahit, & ... nuptiale agitat, &c. *Iud.*14.v.17. Saul per conſiliarios a... Dauide de nuptiis filiæ. 1.*Sam.*18. v.25. Dauid ablegat nun... ad Abigail petitum nuptias eius, 25.v.39.40.41. Tobias petit à ... Saram vxorem, *Tob.*7.v.11.

Matrimonium conſenſu parentum & cognatorum contrahen... *Matth.*22.v.30. 1. *Cor.*7.v.34. *Exempla*: Agar ex conſenſu ... Abrahæ, *Gen.*16.v.1.2. Iſmael ex conſenſu matris ducit ... 21.v.21. Iſaac cum Rebecca ex conſenſu parentum contrahit ... 24.v.2.3.50.51. Iacob cum Rachel, 28.v.1.2. & 29.19. ... cum Dina, 34.v.4. Her cum Thamar, 38. v. 6. Samſon ... *Iud.*14.v.3. Dauid cum Michol, 1.*Sam.*18.v.20.21.27. A... *Reg.*2.v.17.20. Tobias cum Sara, *Tob.*6. v. 1. In matrimonio ... conſenſus ſponſi & ſponſæ. *Exempla*: Iſaac & Rebecca, ... 56.57.58.67. Dauid & Abigail, 1. *Sam.*15. v.40.41.42. To... *Tob.*7 v.11.14.

¶ EXEMPLA PROFANA.

M. Cato Cenſorius vxorem nobiliorem, quam opulentiorem ... æſtimans: æque vtraſque eſſe elatas & ſuperciliosas: verum ... rubore obſequentiores viris ad honeſta generoſas. *Plu... in Catone.*

Claudius Cæſar adeo liberarum mulierum, quæ ſeruis nubunt, ... odio proſequutus fuit: vt præter legem ingenuitatis, ... inſtituta maiorum, filios inde genitos, non ingenuæ con... libertinos eſſe, iuraque libertinorum nanciſci, & inge... amittere leges ſanciuerit. *Alex.l.*4.*c.*22.

Veſpaſianus Imper. author ſenatui fuit ſanciendæ legis: vt mu... alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur. *Sabellicus lib.*3. *Ennead.*7.

Apud Danos lege Frothonis III. Regis libertas data mulieribus ... nubendi. Sed ſi libera ſeruum duxiſſet, mariti conditio... ſequi cogebatur. *Saxo lib* 5.

Apud Holſatos lex fuit, vt nobilis nobilem, liber liberam, ſeruus ... duceret: & ſecus faciens vitam amitteret. *Ioannes Peterſius in Chronica Holſatiæ.*

... *virgines*, quum eſſe nubiles cœperunt: in publicum à ... producuntur. Accurrente (vt aſſolet) multitudine, libera ... optio, è iuuenum turba virum ſibi ſeligendi, quem virtu... aliqua inſigniter præſtantem putent. *Cal.l.*38.*c.*31. *A.L.*

¶ HIEROGLYPHICVM.

Ex Onirocritarum diſciplina illud promptum eſt: vt ſi quis nu... tempore *Lyram* per ſomnium videre imaginatus fuerit, concordiam id inter maritum & vxorem futuram ſignificaret. *Pier. Val.l.*47.*pag.*459.

¶ EMBLEMATA.

In fidem vxoriam.
Emblema cxc. Andr. Alciati.

Ecce puella, viro quæ dextra iungitur: ecce,
Vt ſedet, vt catulus luſitat ante pedes.
Hæc fidei eſt ſpecies: Veneris quam ſi educat ardor,
Malorum in læua non male ramus erit.
Poma etenim Veneris ſunt: ſic Scheneida vicit
Hippomanes, petiit ſic Galatea virum.

Reuerentiam in matrimonio requiri.
Emblema cxci.

Cum furit in Venerem, pelagi ſe in littore ſiſtit.
Vipera, & ab ſtomacho dira venena vomit.
Murænamq́ꝫ ciens ingentia ſibila tollit,
At ſimul amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux
Alterum debet coniugi & obſequium.

Vide Coniugium, Mulier, Nuptiæ.

Medicina.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

MEdicina, Græce ἰατρεία, ας, ἡ, & ἰάομαι medeor, & ἰατρὸς, οῦ, ὁ, medicus dicitur. Eſt autem duplex medicina, ſcilicet remouens morbum, & promouens ad perfectam ſanitatem. Prima conuenit infirmis, ſecunda vero ſanis. *ex B. Thom.*3.*part. quæſt.*80.*art.*4. Ars medicinæ duplex, ſcilicet ſpeculatiua, & practica. Idem in quæſtionibus de veritate. *q.*2.*ars.*9.

Medicina, Hebr *Rephuah*, remedium, ſanitas, & *Marpè*, *Ierem.*30. 13. *Prou.*4.v.6. *à fine*, & 12.18. à verbo *Raphah*, ſanauit, medicatus eſt, *curauit morbum*. Hinc Græc. φαρμακεύω, medeor, *Guehah*. item dicitur, id eſt, alleuatio ab infirmitate, leuamen, à verbo *Guehah*, ſanauit, lenauit infirmitatem.

Medicina, *ſecundum Celſum lib.*1. diffinitur, quaſi via quædam (quam μέθοδον Græci nominant) eorum, quæ in morbis communia ſunt, vel contemplatrix.

Officium eſſe medici dicit, vt celeriter, & iucunde curet. *idem Celſ.l.*3.*c* 4. *de cur. diuerſ. gen.*

Architas Tarentinus dicebat, quinq; ſpecies eſſe medicinæ: aliam dici Pharmaceuticen, quæ morbis medicata potione ſubueniat: aliam Chirurgicam, quæ ſectione & vſtione curet: tertiam, quæ ſola victus ratione & ordinatione arceat ægritudinem, appellariq; Diæteticen: quartam, quæ ex celeri diſcretione morborum ſuccurrat ægris, vocarique Νοσογνομικὴν, quintam, Adiutricem dici, quod ſtrenuo auxilio doloribus continuo liberet. *Laert.l.*3. *de vit. philoſoph.*

¶ BIBLICI LOCI.

Medicina à Deo creata, *Eccl.*38.1. &c.
Medicus quibus neceſſarius, *Matth.*9.v.11. *Marc,*2. v.17. *Luc.*5, v.31. Medico honos tribuendis, *Eccl.*38.1. Locus dandus, v.12.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Medicus ſpiritualis.

Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me Dominus. Ad annuntiandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde. *Eſa.*61.

Non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus. *Matth.* 9. 11. *Marc,*2.17. *Luc.*31.

Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum. *Luc.*4.

Non egent, qui ſani ſunt medico: ſed qui male habent. *Luc.*5.31.

Corporalis.

Languor prolixior grauat medicum Breuem languorem præcidit medicus. *Eccl.*10.

Honora medicum propter neceſſitatem: Dominus enim eius author eſt. Nam omnis medicina manat ab Altiſſimo, 38. *Eccl.*38.

Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnatorum collaudabitur? Altiſſimus de terra procreauit medicamenta, nec abhorrebit illa vir ſapiens. Ad agnitionem hominum virtus illorum. In his curans mitigabit dolores. *Vide infirmitas, ibid.*

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Nouit medicus, quid ſalutiferum, quidve contrarium petat ægrotus. Ægroti eſtis, nolite ergo dictare, quæ vobis medicina velit apponere. *Aug. in ſerm.*

Contrariæ diuinæ conditionis præcepta medicinæ ſunt: à ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat. *Ambroſ. ſup. Pſal.*130.

Omnis medicina habet ad tempus amaritudinem: ſed poſtea fructus doloris ſanitate monſtratur. *Hier. in* Ier.*l.*2.

Improbus & imperitus eſt medicus, qui alienum mederi appetit, & ipſe vulnus, quod patitur, neſcit. *Greg. in paſtoral.*

Moris medicinalis eſt, vt ſæpe feruorem viſcerum in pruriginem cutis trahat: & plerunque inde interius curat, vnde exterius ſauciat. Ita nonnunquam diuinæ diſpenſationis medicamine agitur, vt exterioribus doloribus internum vulnus adimatur. *ibid.*

Ego plagis conſcientiæ meæ malum iudico accommodatius medicamentum probis contumeliis. *Bern. in epiſt.*